

ההתייחסות לחברה ולתרבות בפסיכואנליזה:

התיאוריות של פרויד וויניקוט

מרכזת הקורס - יעל ברעמי

הקורס יחקור בעזרת מספר מרצים היבטים המתייחסים לתהליכים חברתיים בכתבי האבות המייסדים. השנה החומרים יתבססו על מאמרים של פרויד ושל ויניקוט. מטרת הקורס היא להרחיב את חשיבתנו הפסיכואנליטית כאנליטיקאים העובדים בתוך החדר האנליטי. בקורס נתבונן בחומרים העוסקים במרחבים חברתיים, במיתוסים הקשורים בהם, ונחשוב ביחד כיצד חומרים בלתי מודעים בחברה הרחבה משפיעים בימינו אלה על עבודתנו. נשלב קריאת טקסטים כדי לפגוש ברמה חוויתית את החומרים הללו שהעסיקו את פרויד ואת ויניקוט. את הקורס ילוו חברות הועדה למעורבות חברתית אשר יציעו חיבורים וידברו על רצף בין המרצים השונים. הועדה שלנו מזמינה את כל המרצים בקורס להיות נוכחים לכל אורכו ולתרום לחשיבה הפסיכואנליטית החברתית.

שעורים 1-2: מרצה - אליס בוראס:

פרויד.ז., פסיכולוגיה של ההמון ואנליזה של האני, הוצאת רסלינג, 2009.

" הניגוד בין פסיכואנליזה אינדיוידואלית לבין פסיכואנליזה חברתית הרבה פחות חד אמ מתייחסים לזה לעומק. בחיים הנפשיים, האחר מתערב כל הזמן, כמודל, כתומך, כיריב וכולי.. זאת אומרת שהפסיכולוגיה האינדיוידואלית היא מיד ובו זמנית פסיכולוגיה חברתית. " כותב פרויד. בנוסף, אי אפשר להבין את הקבוצה, את החברה, אלא אם כן לוקחים בחשבון את הלא-מודע של האנשים המרכיבים אותה. לכן פרויד מגדיר את הספר הזה: " הדרך המובילה מהאנליזה של הפרט להבנה של החברה".

שעורים 3-4: מרצה - רוני עמיאל:

פרויד.ז., טוטם וטאבו, הוצאת רסלינג, 2013.

טוטם וטאבו הוא אחד המאמרים היותר יומרניים של פרויד. דרכו הוא מציע התבוננות עמוקה ונועזת על הרגע המכונן של המעבר מהיות האדם הקדמון קוף להיותו אדם בן אנוש. במאמר זה נותן פרויד לרצח האב (האדיפאלי הראשוני) את המקום הכל כך מרכזי בהוויתנו האנושית. הוא חוקר את האירוע הבראשיתי הזה בהקשר של היווצרות הדת - כלומר המצאת אלוהים, המקום המיוחד של המנהיג, ומנהגי האבלות.

כמו כן נרחיב ונדבר על הפרוש המיוחד שלאקאן נתן למאמר - המבנה הפסיכוי מול המבנה הנירוטי של האישיות.

שעור 5: מרצה - מיכל אילון:

פרויד.ז., **תרבות ללא נחת**, הוצאת דביר, 2009

בתרבות ללא נחת פרויד טוען ש"התרבות המודרנית היא שיאו המוצלח של מאמץ אדיר להכניע את כוחות הטבע, אולם למרות השיפור ברווחתו הפיסית של האדם אין הוא מאושר, שכן התרבות בהסדירה את היחסים בין הפרטים בחברה, שוללת במידה רבה את חירותם. חיי התרבות כרוכים בהתערבות קיצונית ביותר בתשוקותיו של הפרט ובדיכוי צרכיו ויצריו האינסטינקטיביים. האדם החי בתרבות נרדף תמיד על ידי אהבות ושנאות פרימיטיביות שהוא נאלץ להדחיק אל הלא מודע בשל האיסורים והמגבלות שמטילה עליו החברה." נדון בשיעור במסה של פרויד שנכתבה בין שתי מלחמות העולם, וננסה לחשוב עליה במושגים של זמננו. האם אי הנחת היא חלק מהתרבות, האם היא מובנית בתוכה, או שהיא נפרדת ממנה. ומה מקומה של הפסיכואנליזה כחלק מהתרבות בהתמודדות עם אי הנחת.

שעור 6-7: מרצה - נעמי הולר. מתדיינת - חני בירן

פרויד.ז., **משה והמונוטאיזם**, הוצאת רסלינג במבחר כתבים כרך ז

בקריאה ובהדיינות של חני בירן יושם דגש על הנושא של transmission - מעבר של סמכויות שונות מדור לדור ומקבוצה לקבוצה.

שעור 8-9: מרצה - גילה עופר

ויניקוט.ד.ו., מיקומה של החוויה התרבותית, מתוך: **משחק ומציאות**, הוצאת עם עובד 1995 ויניקוט כותב: "השתמשתי במונח חוויה תרבותית כהרחבת הרעיון של תופעות מעבר ושל משחק, אף שאיני בטוח שיש ביכולתי להגדיר את המילה 'תרבות'. בעצם, הדגש הוא על חוויה. בשימוש במילה 'תרבות' כוונתי למסורת המורשת. אני חושב על דבר- מה המצוי במאגר המשותף של האנושות, שיחידים וקבוצות יכולים להרים לו תרומה, וכולנו יכולים לדלות ממנו **אם יש לנו מקום לשים בו את מה שאנו מוצאים**". (ההדגשה במקור).

שעור 10-11: מרצה - גבי מן:

Winnicott. D. W., (1967) Freedom, In: **Home is where we start from**, (1986), p. 228 - 238, Penguin Books, London.

"I am drawing attention to the danger of freedom which freedom generates".

המאמר, הלקוח מתוך לקט המאמרים "מחשבות על החברה", עוסק בתקופה שאחרי ניצחון בנות הברית על גרמניה, כאשר אירופה געשה בהפגנות חברתיות אשר דרשו סוף למלחמות וחופש לפרט. הדילמה שויניקוט דן בה היא התפר שבין גישה דטרמיניסטית לבין גישה

חסרת גבולות המובילה לכאוס, התפר בין החינוך לחופש וההתקפה של החופש את החברה.
מדובר על החופש כמוביל לבריאות ויצירתיות, יחד עם הסכנה שהחופש מייצר.